AZƏRBAYCAN RESPUBLKASI ELM və TƏHSİL NAZİRLİYİ

BAKI DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

COĞRAFİYA TƏDRİSİ METODİKASI
(universitetlər üçün proqram)

BAKI 2023

AZƏRBAYCAN RESPUBLKASI ELM və TƏHSİL NAZİRLİYİ

BAKI DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

AZƏRBAYCAN COĞRAFİYASI VƏ COĞRAFİYANIN TƏDRİSİ METODİKASI KAFEDRASI

COĞRAFİYA MÜƏLLİMLİYİ İXTİSASLARI

IV kurs

COĞRAFİYA TƏDRİSİ METODİKASI

fənni üzrə proqram

(Əlyazma hüququnda)

“ Coğrfiyanın tədrisi metodikası”fənni üzrə proqram BDU-nun Coğrafiya fakultəsinin Elmi Şurasının ....2023-ci il tarixli .... saylı protokoluna əsasən təsdiq edilmişdir.

Bakı 2023

KURSUN MƏZMUNU

Mövzu 1. Coğrafiya fənninin tədrisində təlimin təşkilinə verilən tələblər.
Ümumtəhsil məktəblərində tətbiq edilən tədris planı anlayışı və Coğrafiya fənninin tədris planındakı yeri. Təmayül siniflərində coğrafiya fənninin yeri. Təliminin təşkilinə verilən tələblər- pedaqoji prosesin tamlığı, təlimdə bərabər imkanların yaradılması, inkişafetdiricilik, şagirdyönümlülük, fəaliyyətin stimullaşdırılması, dəstəkləyici mühitin yaradılması və coğrafiya dərslərində tətbiq edilməsi. Planlaşdırma anlayışı. Təlim fəaliyyətinin planlaşdırılması. Coğrafiya fənni üzrə illik planlaşdırmaya verilən tələblər. İllik planlaşdırma nümunəsinin hazırlanması. Gündəlik planlaşdırma və ona verilən tələblər. Dərsin planlaşdırılmasının əhəmiyyəti.

Mövzu 2. Coğrafyanin tədrisində tətbiq edilən dərs modelləri
Öyrənmə modelləri və onların coğrafiya fənninin tədrisində tətbiq edilməsi. Coğrafiya müəlliminin ənənəvi, davranış, konstruktiv, subduri və layihə modellərinin tətbiq etmə imkanları. Şagirdlərin öyrənmə modellərinin fərqliliyi və coğrafiyanın tədrisində tətbiq edilməsi. (Kolb, VARK, Felder-Silverman, 4MAT,Honey, Herman, Qriqor)
Dərs modeli anlayışı. Müxtəlif dərs modelləri. 3E (engage, exlore, explain) dərs modeli və coğrafiya fənninin tədrisində tətbiq edilməsi. 4 E dərs modelinin (engage, explore, explain,extend) fənnin tədrisində tətbiq edilmə imkanları.
5 E dərs modelinin (engage, explore, explain, elaborate, evaluate) dünyada geniş yayılmasının səbəbləri. 6E (engage, explore, explain, enginer, enrich, evaluate) modeilinin tətbiqi. 7 E dərs modelində (elicit, engage, explore, explain, elaborate, evaluate, extend) coğrafiya fənninin tədris edilməsi. Robert Qaynenin 9 addım dərs modelinin coğrafiya fənninin tədrisində tətbiq edilməsi. Dərs modellərinin coğrafiya dərsliklərində mövzu və bölmələr üzrə ifadə olunması.C.Brunner modeli.

Mövzu 3. Coğrafiya tədrisində təşkilat formalırı
Şagirdlərin dərsə cəlb edilməsi. Dərsin vaxt bölgüsü baxımından idarə olunması. Coğrafiya dərslərində 70,20,10 modelinin tətbiq edilməsi imkanları. Təlim prosesində tətbiq edilən formaları: passiv, aktiv və interaktiv metodlar. Müxtəlif iş formaları: Fərdi iş forması. Müsbət və məhfi tərəfləri. Fərdi işin qiymətləndirilməsi. Fərdiləşdirilmiş tədris. Cütlərlə iş forması, təşkili, müsbət və mənfi tərəfləri. Kollektiv tədris. Qruplarla işin təşkili. Qruplara bölünmənin fəaliyyətinin təşkili formaları. Qruplara bölünmə metodları. Böyük və kiçik qruplarla işin mahiyyəti. Flipcatda işləmək qaydaları. Kartoqrafik təsvirlər üzərində işin təşkilində fərdi, çütlər, qrup və sinif formasının tətbiqi. Layihə əsaslı öyrənmə və coğrafiya fənnin tədrisində tətbiqi. Şagird diqqətinin zamana görə dəyişməsi və onun idarə olunması. Onlayn tədris.

Mövzu 4. Coğrafiya fənninin tədrisində pedaqoji texnologiyanın yeni istiqamətləri

Pedaqoji texnologiya anlayışı. Coğrafiya fənninin tədrisində şəxsiyyətyönümlü-inkişafetdirici pedaqoji texnologiyaların (əməkdaşlıq, layihə və modul) tətbiq edilməsi imkanları. Təlimin yeni texnologiyalarının ən mühüm tipləri. Müəllimə və şagirdə yönəlmiş təlim modellərinin coğrafiya dərslərində tətbiqinin əhəmiyyəti. Yüksək və aşağı texnologiyalı dərs prosesi. Tərs sinif (flipped classrom) təlim modelinin coğrafiya fənnin tədrisində müsbət və mənfi cəhətləri. Aşagı texnologiyalı dərs modelləri: Kinestik təlimin mahiyyəti. Birbaşa tədris. Diferensial təlimin əhəmiyyəti. Edqar Deylin qavrama piramidası, onun mahiyyəti və coğrafiya fənni üzrə hər hansı mövzunun mənimsənilməsinə tətbiqi əhəmiyyəti.

Öyrənmə prosesinin müxtəlif yolları. Metod anlayışı. Təlim metodları Tədris prosesində ənənəvi və keçid metodlar. Ənənənvi təlim metodlarının təsnifatı. Şifahi, əyani, praktik metodlar və onların coğrafiya fənninin tədrisində tətbiq edilməsi.

Texnologiyalı dərs prosesinin təşkili. Coğrafiya dərslərində internet resurslarından istifadə imkanları

Mövzu 5- 6 Fəal (interaktiv) təlim metodlarının coğrafiya tədrisində tətbiq edilməsi

İnteraktiv metod- anlayışı, mahiyyəti, tədris prosesinə tətbiq edilməsinin üstünlükləri. İnteraktiv metodların təsnifatı. Əqli hücum metodları. Müzakirə metodları. Təqdimat metodları. Tədqiqatın aparılması metodları. Məntiqi təfəkkür prosesinin inkişafına yönəldilmiş metodlar. Tənqidi təfəkkür prosesinin inkişafına yönəldilmiş metodlar. Yaradıcılığa yönəldilmiş metodlar. Təşkilatı metodlar. Fəallaşdırma metodları. Mühazirə , seminar, zaçot, məsləhət təcrübə dərsləri. Texnika və üsullar və ya strategiyalar: (BİBÖ) klaster, Anlayışın çıxarılması, Beyin həmləsi, Ziqzaq, 3-2-1, Karusel, Sinektika, Debat, İNSERT, Keys-stadi, Simulyasiya və rollu oyunlar, Frayer modeli, Venn diaqramı, Auksion, Qərarlar ağacı, Qar topası, Sinkveyn, Proqnozlaşma, Müzakirə üsulları, Müzakirə xəritəsi, Akvarium, Sokrat dialoqu),Əşyaların qeyri-adi istifadəsi, Cisim və hadisələrə müxtəlif nöqteyi nəzərdən baxılması, insident üzərində iş, Nə olardı əgər, Mən kiməm, 4NİKH, Qızıl dairə, Blum kubu, Sinif küncləri, Düşün-paylaş-bölüş) . Rollu oyun metodları. Metodların coğrafiya fənnin tədrisində tətbiq edilməsi imkanları, onların əhəmiyyəti. Coğrafiya dərsliklərində (VI-XI siniflər üzrə) əqli hücüm, tədqiqatın aparılması, müzakirə, təqdimat metodlarına dair nümunələrin təhlili.

Mövzu 7. Coğrafiya dərsinin quruluşu

Dərs pedaqoji prosesin əsasıdır. Dərsin tarixi inkişafı. Dərsə verilən tələblərin tarixən dəyişməsi. Ənənəvi dərslərin quruluşu. Dərsin məqsədinin qoyulması. Təlim nəticələrinə SMART modelinin tətbiqi. Məqsəddən asılı olaraq coğrafiya dərslərinin əsas tipləri. Giriş dərsi. Yeni materialların öyrədilməsi dərsi. Kombinə edilmiş dərs. Bacarıqların formalaşdırılması dərsi.

Yoxlama, nəzarət dərsləri. Yeni materialların təkrarlanması dərsi. Yeni materialların möhkəmləndirməsi. Ümumiləşdirici təkrar dərsi və onların təşkili. Coğrafiya dərsinin müasir quruluşu. Ənənəvi və fəal dərsin müqayisəsi. Fəal təlimin əsas mexanizmləri: 1. Dərs prosesində problemli vəziyyətin yaradılması 2. Dialoq və əməkdaşlığın zəruri olması 3. Şagirdin tədqiqatçı –müəllimin bələdçi olması 4. Psixoloji dəstək.

Dərslərin qruplaşması. Standart və qeyri standart dərs anlayışı. Müasir dərslərin 5E modeli. Yeni dərs tipi. Coğrafiyanın məzmununda bölmələrə tətbiq edilən 5E modeli.

Dərsin təlimdən əvvəl, təlim və təlimdən sonra mərhələlərinin təşkili. Coğrafiya dərsində təlimdən əvvəlki mərhələnin təşkili. Tədqiqat sualının qoyulması və ona verilən tələblər.. Coğrafiya fənninin tədrisində tədqiqatın aparılmasının müxtəlifliyi: coğrafi mətnlər, kartoqrafik təsvirlər, qrafik təsvirlər, şəkil və cədvəllər üzərində şagird fəaliyyətinin təşkil edilməsi. Müasir dərsdə təlimdən sonra mərhələsinin mahiyyəti. Dərs prosesində nəticənin əldə edilməsi prosesinin təşkili. Coğrafiya fənninin tədrisində tətbiqetmə fəaliyyətinin müxtəlifliyi: coğrafi biliklərin kartoqrafik təsvirlərdə, qrafik və sxemlərdə tətbiqi. Statistik materialların qrafik olaraq təsvir edilməsi. Dərsdə möhkəmləndirmə və qiymətləndirmə mərhələlərinin müxtəlifliyi. Dərs prosesində refleksiya. Coğrafiya dərslərində “ Dərsdən sonra” tapşırıqları. Komunikativ bacarıqların formalaşdırılmasında dərsdən sonra tapşırıqların əhəmiyyəti. Dərs icmallarının hazırlanması

Mövzu 8. Coğrafiyanın tədrisində motivasiya imkanları
Motivasiya və onun tədris prosesində və müxtəlif sahələrə tətbiqi, tədris prosesindəki rolu və əhəmiyyəti. Coğrafiya fənni üzrə dərsliyin, bölmələrin və mövzuların motivasiya (engege) mərhələsi. Fəninin tərisində motivasiya imkanları. Səmərəli öyrənmə prosesində motivasiyaların rolu. Motivasiyaların yaradılmasında ARCS modeli. Motivasiyanın təşkil edilməsinə verilən tələblər \ Coğrafiya fənninin tədrisində motivasiyaların həyata keçirilməsinin müxtəlifliyi. Kartoqrafik vasitələr, real hadisələrin təsviri, rəmzi motivasiyalar, sual verməyə həvəsləndirmə və problemin müxtəlif yollarla həll edilməsi – coğrafiya fənninin tədrisində motivasiya mənbəyi kimi. Elektron motivasiyalar. VI- XI siniflər üzrə Coğrafiya dərsliklərində motivasiyaların müxtəlifliyi, onların təhlili, mövzulara uyğunluğu.

Mövzu 9. Qeyri-standart dərslər və onların coğrafiyanın tədrisində tətbiqi.
Qeyri standart dərs anlayışı. Coğrafiya fənnin tədrisində qeyri standart dərslərin tətbiq edilməsi imkanları. Layihə dərsləri. Debat dərs. Praktik dərslər. Keys stadi dərsləri. Praktik dərslər. Məhkəmə dərsi. Konfrans dərs. Qeyri standart

dərslərin coğrafiya fənninin siniflər üzrə tədrisində tətbiq edilməsinin təhlil və imkanları.
Coğrafiya fənninin tədrisində çöl tədqiqatı. Çöl tədqiqatının mərhələləri. Coğrafiya fənninin məzmununda təcrübə və müşahidələr. Mövzular üzrə təcrübələrin keçirilməsi. Müşahidə dərslər. Təcrübə və müşahidəlerilinin həyata keçirilməsində müəllim və şagird işinin təşkili. Statistik göstəricilər əsasında iqlim qrafikləri, hidroqraflar, profillər, diaqramlar, topoqrafik təsvirlər, demoqrafik piramidalar və s. tərtib edilməsi. VI-XI sinif Coğrafiya dərsliklərində "dərsdən sonra" tapşırıqları. Dərsliklərdə qeyri-standart dərslərin formaları və təhlili və qiymətləndirilməsi

Mövzu 10-11. Coğrafiya dərslərində monitorinq və qiymətləndirmənin təşkili

Monitorinq və onun təşkili. Qiymətləndirmə anlayışı, Qiymətləndirmə standartlarıhaqqında ümumi məlumat. Bilik və bacarıqların yoxlanılmasına verilən tələblər. Qiymətləndirmənin növləri (məktəbdaxili, milli, beynəlxalq) coğrafiya fənninin tədrisində tətbiq edilməsi. Məktəbdaxili qiymətləndirmənin növləri (diaqnostik, formativ, summativ) . Diaqnostik qiymətləndirmə - üsul və vasitələrinincoğrafiya fənninin məzmununda tətbiq edilməsi.
Formativ qiymətləndirmə - üsul və vasitələrinin coğrafiya fənninin tədrisində tətbiq edilməsi Formativ qiymətləndirmənin təşkili (meyar, rubriklər, əks-əlaqə). Summativ qiymətləndirmə- qiymətləndirmə - üsul və vasitələrinin coğrafiya fənninin tədrisində tətbiq edilməsi. Qiymətləndirmə formaları: şifahi sorğu və yazı işləri. Rəğbətləndirmənin tədrisdə rolu. Coğrafiya fənni üzrə xarakterinə görə sualların müxtəlifliyi: motivasiya, izahat, tətbiq, yoxlama sualları. Ümumiləşdirici təkrar tapşırıqlar da sualların forması. Mətn, şəkil, sxem, kartoqrafik təsvir vasitələri üzərində qurulan suallar. KSQ və BSQ- lər. Yarımillik və illik qiymətləndirmənin hesablanması. Coğrafiya tədrisində rubriklər. Qiymətləndirmə səviyyəsinin təyin edilməsi. Rubrik anlayışı. Coğrafiya tədrisində rubriklər. Refleksiyanın monitorinq kimi əhəmiyyəti.
Test tapşırıqlarının biliklərin yoxlanılmasında rolu. Relevantlıq səviyyəsinə görə test tapşırıqlarının növləri- terminalogiya , faktoloji. ümumiləşdirmə, izahat. hesablama, proqnoz, təklif olunan fəaliyyət tipli tapşırıqlar. Qapalı, açıq, yarım açıq test tapşırıqalrı onların tərtib edilməsinə verilən tələblər. Situasiya tapşırıqları və onun tərtib edilməsi.Şagird portfoliosunun hazırlanması.

Mövzu 12. Coğrafi məkan məzmun xətti üzrə VI- XI sinif Coğrafiya dərsliklərinin təhlili

Coğrafi məkan məzmun xətti üzrə VI-IX siniflər üzrə ümumi təlim nəticələrinin təhlili və onların siniflər üzrə varisliyi. Coğrafi məkan məzmun xətti üzrə VI-XI siniflər üzrə məzmun standartlarının şərhi. Standartların siniflər üzrə dəyişməsi. Alt standartların Coğrafiya dərsliklərində (VI-XI sinif) reallaşdırılması. Mövzular və onların quruluşu. Standartların reallaşdırılması baxımından

dərsliklərdə mətn və mətndənkənar komponentlərinin təhlili. Standartların reallaşdırılmasında digər fənlər ilə inteqrasiya imkanları.
X-XI sinif coğrafiya fənni üzrə uyğun mövzular üzrə MMV-in təhlili. Coğrafi məkan məzmun xətti üzrə türk dünyası və Azərbaycan Respublikasına dair məlumatın təqdim edilməsi

Mövzu 13. Təbiət məzmun xətti üzrə VI-XI sinif Coğrafiya dərsliklərinin təhlili
Təbiət məzmun xətti üzrə VI-XI siniflər üzrə ümumi təlim nəticələrinin təhlili və onların siniflər üzrə varisliyi. Təbiət məzmun xətti üzrə VI-IX siniflər üzrə məzmun standartlarının şərhi. Standartların siniflər üzrə dəyişməsi. Alt standartların Coğrafiya dərsliklərində (VI-XI sinif) reallaşdırılması. Mövzular və onların quruluşu. Standartların reallaşdırılması baxımından dərsliklərdə mətn və mətndənkənar komponentlərinin təhlili. Siniflər üzrə coğrafi nomenklaturnın öyrədilməsi metodları. Standartların reallaşdırılmasında digər fənlər ilə inteqrasiya imkanları. VI-XI sinif coğrafiya fənni üzrə uyğun mövzular üzrə MMV-in təhlili. Təbiət məzmun xətti üzrə türk dünyası və Azərbaycan Respublikasına dair məlumatın təqdim edilməsi

Mövzu 14 Cəmiyyət məzmun xətti üzrə VI-XI sinif Coğrafiya dərsliklərinin təhlili.
Cəmiyyət məzmun xətti üzrə X-XI siniflər üzrə ümumi təlim nəticələrinin təhlili və onların siniflər üzrə varisliyi. Cəmiyyət məzmun xətti üzrə VI-XI siniflər üzrə məzmun standartlarının şərhi. Standartların siniflər üzrə dəyişməsi. Alt standartların Coğrafiya dərsliklərində (VI-XI sinif) reallaşdırılması. Mövzular və onların quruluşu. Standartların reallaşdırılması baxımından dərsliklərdə mətn və mətndənkənar komponentlərinin təhlili. Siniflər üzrə coğrafi nomenklaturnın öyrədilməsi metodları. VI-IX sinif coğrafiya fənni uyğun mövzular üzrə MMV-in təhlili. Cəmiyyət məzmun xətti üzrə X-XI siniflər üzrə ümumi təlim nəticələrinin təhlili və onların siniflər üzrə varisliyi. Cəmiyyət məzmun xətti üzrə türk dünyası və Azərbaycan Respublikasına dair məlumatın təqdim edilməsi

Mövzu 15. Pedaqojı təcrübə və onun təşkilinə verilən tələblər
Pedaqoji təcrübənin mahiyyəti, əhəmiyyəti, keçirilməsinə verilən yeni tələblər. Pedaqoji təcrübə müddətində tələbələrin hüquq və vəzifələri. Qaydalara riayyət olunması. Pedaqoji təcrübənin qiymətləndirilməsinə verilən tələblər. Təcrübəçi tələbələrin nümunəvi və zaçot dərsləri və onun təhlili. Dinlənilən dərsin təhlili. Hesabatların hazırlanmasına verilən tələblər